

บทบาทของหอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา ในการพัฒนา
ศักยภาพ การจัดเก็บ รวบรวม และให้บริการ มรดกทางศิลปวัฒนธรรม
ของท้องถิ่น

Roles of Kanchanaphisek National Library, Songkhla to
develop potential, arrangement, collection and local
cultural heritage service

บุบผา ชูชาติ (Bubphar Chuchat)¹

บทคัดย่อ

การตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของวัฒนธรรม ความร่วมมือ ร่วมใจ
พัฒนามรดกด้านศิลปวัฒนธรรม รวมทั้ง การจัดเก็บ รวบรวม ดูแลรักษามรดกทาง
ศิลปวัฒนธรรมของไทย คือ การรักษาชาติ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่มา
กับมวลมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตกาล เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นอารยะของชาติ ความ
เจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจของชาตินั้น วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มี
ความสำคัญ ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม พัฒนาประเทศให้
มีความเจริญก้าวหน้าอย่างสมดุลและยั่งยืน

หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา เป็นหน่วยงานราชการที่อยู่ในสังกัด
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษามรดก
ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของท้องถิ่น โดยมีหน้าที่
หลักในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ของชาติให้คงอยู่อย่าง

¹บรรณารักษ์ชำนาญการ หัวหน้าหอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา

E-mail: bubphar55@hotmail.com

มันคง หน่วยงานดังกล่าวจึงได้กำหนดพันธกิจ บทบาทหน้าที่ เน้นย้ำการปฏิบัติงานในการจัดเก็บ รวบรวมทรัพย์สินทางปัญญาทุกชนิดที่เกิดจากความรู้ ความคิดของคนในชาติ ที่เรียกว่า ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual properties) ไว้ให้ครบถ้วน โดยเน้นในเรื่องของการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป หน้าที่อีกประการของหอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา คือ การให้บริการข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่อยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบในเขตพื้นที่ภาคใต้ ประกอบไปด้วย จังหวัด สงขลา สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เพื่อให้บุคคลที่สนใจ ได้ศึกษา ค้นคว้า ร่วมกันเป็นเครือข่ายและพลังในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ ขยายเครือข่ายทางวัฒนธรรมให้กว้างขวางเพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีในอดีต และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางสติปัญญาเหล่านั้นแก่คนในชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ : หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา, วัฒนธรรม, วัฒนธรรมท้องถิ่น--ไทย

Abstract

Realizing value, cultural importance, cooperation, efforts to develop cultural heritage, arrangement, collection, and cultural heritage maintenances of Thailand are preservation of national culture. The cultural maintenances are in conjunction with mankind since ancient times. It shows a demonstration of a civilized nation including the prosperity of both objects and spirit of the nation. Culture is one of the factors that are important to enhance the quality of people life in a society. It also develops countries to have a well-balanced and sustainable growth.

Kanchanaphisek National Library, Songkhla, is a governmental agency in the Department of Arts, Ministry of Culture. It plays an important role in maintaining cultural heritage especially the local cultural diversity. The primary function is to maintain cultural heritage of the community and nation to remain stable. The department has set mission, roles, and operational highlight arrangement especially intellectual properties focusing on the conservation of the cultural heritage of the nation. Another function of the Library is information service about the art and culture of Thailand, and cultural heritage of the community. The Library is responsible for the southern area composed of Songkhla, Satun, Yala, Pattani and Narathiwat. People who are interested in the cultural heritages can visit it. They create network, and the power to drive conservation, and expand extensively cultural networks. Thus, everyone should be aware of the value of the wisdom of ancestors. These intellectual resources should be used to meet the most benefits.

Keywords : Kanchanaphisek National library Songkhla, Culture,
Local Culture - - Thai

บทนำ

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม หมายความว่า ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน การรักษาวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ เป็นคำพูดที่เราได้ยินได้ฟังมาอย่างยาวนานเพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนจิตสำนึกในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม

ของเราให้คงอยู่อย่างยาวนาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษามรดกทางด้านศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น อันเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไว้ให้ลูกหลานได้เรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าและอนุรักษ์สืบต่อไป องค์ประกอบของวัฒนธรรมนั้น ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในอดีตและวัฒนธรรมร่วมสมัย วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมที่ได้สั่งสม เลือกรสร ปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และรักษาไว้ให้เจริญงอกงามใช้เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันของสังคม วัฒนธรรมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง สร้างสรรค์ให้เจริญงอกงามโดยสืบทอดจากมรดกในอดีตหรืออาจจะรับเอาสิ่งที่เผยแพร่จากสังคมอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม และทำให้สมาชิกยอมรับ เกิดความนิยม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ จะต้องไม่ทิ้งเอกลักษณ์ประจำชาติของตนไว้เพื่อเป็นศักดิ์ศรีของคนทั้งชาติ นอกจากนี้วัฒนธรรมยังใช้เป็นเครื่องมือในการยึดโยง หล่อหลอมให้คนในชาติมีความรักความสามัคคีต่อกัน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงของชาติ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความมั่นคงในอดีตที่ผ่านมา ดังนั้น วัฒนธรรมนอกจากจะบ่งบอกถึงความเจริญของกลุ่มคนสังคมนั้น ๆ แล้ว วัฒนธรรมยังบ่งบอกและแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ หรือเอกลักษณ์ของชาติอีกด้วย

มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural) คือ สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ แสดงถึงความเป็นมาของชนชาติหรือเผ่าพันธุ์ แต่ละท้องถิ่นของตน เป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความภาคภูมิใจ เกียรติ ศักดิ์ศรี ของคนในท้องถิ่น และของคนในชาตินั้น ๆ เมื่อเรามีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เราทุกคนจึงเกิดความรู้สึก รัก ห่วงแหน และเห็นคุณค่า จึงมีกลุ่มบุคคล หน่วยงานหลาย ๆ หน่วยงานด้วยกันที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจสร้างจิตสำนึกโดยการทำกิจกรรม เพื่อสร้างเครือข่ายการดูแลมรดกศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้ยั่งยืน เพื่อกระตุ้นเตือนให้เราทุกคน เกิดความรัก ในมรดกศิลปวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งส่งผลให้เราเกิดความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดความมั่นคงเป็นปึกแผ่น นอกจากนี้ มรดกศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดเก็บ รวบรวม เป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่เป็นหลักฐานทางวิชาการโดยนักวิชาการจากบุคคลและสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ยังเกิดประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า อ้างอิง เมื่อเรามีหลักฐานทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับด้านข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ และสมบูรณ์

ก็จะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง องค์กร ประเทศชาติ เพื่อการต่อยอดทางเศรษฐกิจต่อไป หากองค์ความรู้ที่มีอยู่เป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศ ก็จะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

การรักษาวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอดีต ทุกประเทศทั่วโลกต่างมีเอกลักษณ์ที่แบ่งวิถีชีวิตเป็นของตนเอง ซึ่งบ่งบอกถึงรากเหง้าพื้นฐานของความเป็นชาติที่สืบเนื่องถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ตั้งแต่อดีตกาล และประเพณีปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรม เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นซากของอารยธรรมที่สูญหายไป ดังนั้น การให้ความสำคัญต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยและจรรยาบรรณที่สำคัญของประชาชนในปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538, น. 42)

การอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ที่เกิดจากสติปัญญาของคนในชาติไว้ให้ลูกหลานได้เรียนรู้ และสืบทอด โดยเฉพาะภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น เป็นเรื่องจำเป็นและมีความสำคัญ ที่บุคคล หน่วยงาน ต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมทุกด้านเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุด หน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานหอสมุดแห่งชาติที่ทำหน้าที่ในแต่ละสาขา แต่ละจังหวัด ทั่วประเทศ จำนวน 11 แห่ง จึงต้องพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ให้สามารถจัดเก็บ รวบรวม และนำทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้นออกให้บริการอย่างถูกหลักวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ภาพที่ 1 สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ที่มา : <http://www.nlt.go.th>

เมื่อพูดถึงหอสมุดแห่งชาติ คนส่วนใหญ่จะนึกถึงภาพของห้องสมุดขนาดใหญ่ ที่มีสำนักงานตั้งอยู่ตรงถนนสามเสน หน่วยงานแห่งนี้ทำหน้าที่ในการเป็นแหล่งจัดเก็บข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่ทั่วทุกมุมของประเทศ และทั่วโลก หลายๆ ท่านอาจยังไม่ทราบถึงบทบาทหน้าที่ ภารกิจ ทั้งในส่วนที่เป็นภารกิจหลัก และภารกิจรอง ของหน่วยงานราชการระดับชาติแห่งนี้ว่าหน่วยงานราชการแห่งนี้ ทำหน้าที่อะไร นอกจากนี้ อาจมีหลายคนสงสัยถึงบทบาทหน้าที่ของบรรณารักษ์ หรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตามหอสมุดแห่งชาติที่มีสาขาอยู่ทั่วประเทศ ทำงานแตกต่างกับหน่วยงานที่มีสำนักงานอยู่ในส่วนกลางอย่างไร หอสมุดแห่งชาติมีสาขาต่างๆ อยู่ทั่วประเทศ จำนวน 11 สาขา ครอบคลุมพื้นที่ภาคต่างๆ ดังนี้

ภาคเหนือ	จำนวน	1 สาขา
ภาคกลาง	จำนวน	4 สาขา
ภาคตะวันออก	จำนวน	2 สาขา
ภาคใต้	จำนวน	4 สาขา

ปัจจุบันหอสมุดแห่งชาติสาขาทั่วประเทศ มีบรรณารักษ์ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดปฏิบัติหน้าที่ในส่วนกลางและตามภูมิภาคต่างๆ จำนวน 137 คน โดยแต่ละสาขา มีบทบาทหน้าที่ ภารกิจ และลักษณะงานที่คล้ายคลึงกัน เพียงแต่เขตพื้นที่ในความรับผิดชอบแตกต่างกันไป ภารกิจโดยรวมของหอสมุดแห่งชาติสาขาทั่วประเทศ ยังคงทำหน้าที่ในการจัดเก็บ รวบรวม สงวนรักษา มรดกทรัพย์สินทางปัญญา อันเป็นมรดกด้านศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในรูปหนังสือตัวเขียน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีหน้าที่ในการจัดเก็บ รวบรวม และให้บริการแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมา บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานสำนักหอสมุดแห่งชาติที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนบทความจึงขอนำเสนอความเป็นมา โครงสร้าง การแบ่งส่วนราชการ และบทบาทหน้าที่ ของหอสมุดแห่งชาติที่มีสาขาอยู่ทั่วประเทศ ให้ผู้อ่านได้รู้จักมากยิ่งขึ้น

หอสมุดแห่งชาติ เป็นหน่วยงานราชการที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บ รวบรวม สิ่งพิมพ์ทุกประเภทของประเทศ โดยได้แบ่งบทบาทหน้าที่ให้กับหน่วยงานหอสมุด

แห่งชาติในส่วนภูมิภาค ได้ทำหน้าที่จัดเก็บ รวบรวม สิ่งพิมพ์ ที่อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบของตนเอง ตามโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลายครั้ง ครั้งล่าสุดคือปีพุทธศักราช 2554 ที่มีการปรับเปลี่ยนภารกิจและโครงสร้าง มีรายละเอียดดังนี้

สำนักหอสมุดแห่งชาติ

1. ฝ่ายบริหารงานทั่วไป
2. กลุ่มพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ
3. กลุ่มบริการทรัพยากรสารสนเทศ
4. กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด
5. กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก
6. หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และห้องสมุด

ดนตรีหูลกระหม่อมสิรินธร

7. หอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบังเฉลิมพระเกียรติ

หอสมุดแห่งชาติในส่วนภูมิภาค ที่อยู่ภายใต้การบริหารราชการของสำนักศิลปากรที่ 1-15 ดังนี้

1. หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก กาญจนบุรี และหอสมุดแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี เฉลิมพระเกียรติ สังกัดสำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี
2. หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก จันทบุรี และหอสมุดแห่งชาติชลบุรี สังกัดสำนักศิลปากรที่ 5 ปราจีนบุรี
3. หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.9 นครราชสีมา สังกัดสำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา
4. หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก เชียงใหม่ สังกัดสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่
5. หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม สังกัดสำนักศิลปากรที่ 10 ร้อยเอ็ด

6. หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา และหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สงขลา สังกัดสำนักศิลปากรที่ 13 สงขลา

7. หอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช สังกัดสำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช

8. หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตรัง สังกัดสำนักศิลปากรที่ 15 ภูเก็ต

การแบ่งส่วนราชการกรมศิลปากร ดังกล่าว สำนักหอสมุดแห่งชาติ ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง รับผิดชอบดูแลการบริหารจัดการด้านวิชาการห้องสมุด และได้มอบหมายงานบางส่วนไปให้หอสมุดแห่งชาติในภูมิภาคได้ทำหน้าที่ดำเนินการเองควบคู่กันไป เช่น การจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศ ได้จัดสรรงบประมาณไปให้ทางหอสมุดแห่งชาติสาขาเป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อ จัดจ้างเอง ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2558 เพื่อให้การจัดซื้อดังกล่าว เป็นไปตามหลักวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์ ในการคัดเลือกและจัดซื้อหนังสือรวมทั้งสิ่งพิมพ์อื่นๆ ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการมากที่สุด

หอสมุดแห่งชาติในส่วนภูมิภาค

การดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติในส่วนภูมิภาค มีภารกิจ และหน้าที่คล้ายคลึงกัน คือ มีบทบาทหน้าที่ ในการดำเนินงานจัดเก็บ รวบรวม ทรัพยากรสารสนเทศ ดังที่ อรพินท์ ลิ้มสกุล (2544, น. 15) ได้เคยเรียบเรียงไว้ในผลงานทางวิชาการของหอสมุดแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2544 ถึงบทบาทหน้าที่และภารกิจของหอสมุดแห่งชาติส่วนภูมิภาคไว้ดังนี้

หอสมุดแห่งชาติมีภารกิจหลักที่สำคัญ 2 ประการ คือ การเก็บรวบรวม ทรัพยากรสารสนเทศทุกชนิดอันเกิดจากความรู้และความคิดของคนในชาติ ที่เรียกว่า ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual properties) ไว้ให้ครบถ้วน ดังนั้น จึงเน้นในเรื่องของการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป หน้าที่อีกประการหนึ่ง คือ การให้บริการข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ได้ประโยชน์จากทรัพยากรทางสติปัญญา

เหล่านี้แก่คนในชาติโดยไม่มีขีดจำกัด ซึ่งทำให้หอสมุดแห่งชาติตระหนักว่า การเปิดให้บริการเฉพาะในกรุงเทพมหานครแห่งเดียว ไม่สามารถจะให้บริการแก่คนในชาติได้อย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องจัดตั้งหอสมุดแห่งชาติในส่วนภูมิภาคขึ้น เพื่อให้เป็นศูนย์กลางที่จะช่วยให้บุคคล ทุกเพศและวัย ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวางและทันต่อเหตุการณ์ เป็นการช่วยยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ดังนั้น จึงได้กำหนดบทบาทและภาระหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติส่วนภูมิภาคไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งรวบรวมมรดกทางสติปัญญาของชาติ ที่อยู่ในรูปของหนังสือ สิ่งพิมพ์ โสตทัศนวัสดุ หนังสือภาษาโบราณ ที่ผลิตขึ้นในภูมิภาคนั้น
2. เป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ของนักเรียน นักศึกษา ครูผู้สอน อาจารย์ พระภิกษุสงฆ์ และประชาชนทั่วไป
3. อนุรักษ์ และสงวนรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นมรดกด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในภูมิภาคนั้นๆ สำหรับให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา ค้นคว้าสืบไป
4. ให้บริการการค้นคว้าข้อมูลราชกิจจานุเบกษาได้ครบถ้วน โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากส่วนกลาง ในระบบออนไลน์ทางไปรษณีย์และโทรสาร
5. ให้บริการค้นคว้าหนังสือตัวเขียน ที่หอสมุดแห่งชาติได้รวบรวมไว้ และถ่ายทอด ปริวรรต ให้เป็นภาษาปัจจุบัน เพื่อความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าและวิจัย
6. ทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่ายห้องสมุด สถานศึกษาในภูมิภาค มาเป็นส่วนกลางด้วยระบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์และระบบอินเทอร์เน็ต
7. เผยแพร่กระจายสิ่งพิมพ์ ระหว่างส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และระหว่างประเทศ
8. เป็นตัวแทนในระบบ NLDC Consortium แก่ส่วนกลาง คือ แลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์ระหว่างศูนย์เอกสาร สถาบันต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ
9. เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมการใช้หมายเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ
10. เป็นแหล่งให้การศึกษอบรม วิชาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ แก่นักศึกษาภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏในส่วนภูมิภาค

11. เป็นที่ปรึกษาในการจัดห้องสมุด แก่ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดของสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น
12. เป็นแหล่งข้อมูลของหนังสือ เอกสาร โสตทัศนวัสดุ ที่ไม่มีในห้องสมุดอื่น

หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา

วิสัยทัศน์

หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา ได้ตั้งเป้าหมายของการดำเนินงานและวิสัยทัศน์ สำหรับหน่วยงานไว้ดังนี้ “แหล่งรวบรวมภูมิปัญญาด้านทรัพยากรสารสนเทศที่สมบูรณ์และทันสมัย มุ่งให้บริการอย่างดีเด่น พร้อมเป็นผู้นำในวิชาชีพห้องสมุด”

ประวัติการก่อตั้ง

ปีพุทธศักราช 2539 เป็นปีมหามงคลสมัยในวโรกาสที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 50 ปี ซึ่งยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์องค์ใดๆ ในอดีต ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย และด้วยปณิธานอันแรงกล้าของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ ที่ตั้งปณิธานอันแน่วแน่ว่า “เกิดมาต้องตอบแทนบุญคุณของแผ่นดิน” จึงประสงค์จะให้มิสิ่งก่อสร้างอันเป็นอนุสรณ์เนื่องในพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ด้วยการจัดตั้งหอสมุดแห่งชาติสาขาขึ้นที่จังหวัดสงขลา เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการศึกษาแก่ประชาชนในท้องถิ่นอันเป็นบ้านเกิด โดยมูลนิธิรัฐบุรุษ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้มอบงบประมาณจำนวน 40 ล้านบาท 1 แสน บาท พร้อมทั้งที่ดินบริเวณบ้านศรีทรา จำนวน 5 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวา มอบให้กรมศิลปากรดำเนินการก่อสร้าง โดย ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษเป็นประธานประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2538 เวลา 15.19 น. และเปิดบริการอย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2540 โดยได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้ชื่อว่า “หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา” (กรมศิลปากร, 2540, น. 21)

ภาพที่ 2 หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา

ที่มา : กรมศิลปากร (2540, น. 21)

ภาพที่ 3 พิธีเปิดอาคารหอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2540

ที่มา : กรมศิลปากร (2540, น. 21)

ภารกิจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ

1. ดำเนินการจัดหา รวบรวมและสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศที่ปรากฏอยู่ในรูปสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารโบราณในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

2. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และดำเนินงานเทคนิควิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศตามหลักมาตรฐานสากล

3. ให้บริการการอ่าน ศึกษาค้นคว้า และส่งเสริมการอ่านแก่ประชาชน เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตามอัธยาศัย

4. ให้คำปรึกษาแนะนำ และฝึกอบรมงานวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์แก่บุคลากรและหน่วยงานภายนอก
5. ประสานงานกับสำนักหอสมุดแห่งชาติ ในการให้บริการเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) เลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (ISSN) และบริการจัดแจ้งการพิมพ์
6. ดำเนินงานเกี่ยวกับเครือข่ายเพื่อการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม ของชาติในเขตพื้นที่รับผิดชอบ
7. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ภาพที่ 4 นายจรัญ ทองวิไล นักภาษาโบราณ ออกสำรวจเอกสารโบราณ ในเขตพื้นที่ จังหวัดสงขลา

บทบาทหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา ในด้านการจัดเก็บ รวบรวม และให้บริการเอกสารที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

1. โครงการสำรวจ รวบรวม เอกสารโบราณ

หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา ได้ดำเนินโครงการดังกล่าวมา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 – ปัจจุบัน ได้ทำการสำรวจเอกสารโบราณที่มีอยู่ในวัดต่างๆ ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ 5 จังหวัด คือ สงขลา สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส หลังจากที่ได้ทำการสำรวจพบเอกสารโบราณเหล่านั้นแล้ว หน้าที่หลักและสำคัญของหน่วยงานคือการจัดการระบบ การจัดเก็บ การรวบรวม อนุรักษ์ เอกสารโบราณที่สำรวจพบเหล่านั้น ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการในการอนุรักษ์เอกสารโบราณ ไม่ว่าเอกสารโบราณเหล่านั้น จะได้ส่งมอบให้กับหน่วยงานหอสมุดแห่งชาติเป็นผู้ดูแล หรือ วัด ยังคงทำหน้าที่เป็นผู้ดูแล รักษาเอกสารเหล่านั้น ให้อยู่กับลูกหลานอย่างยาวนาน เพราะเอกสารโบราณเหล่านี้ เป็นเอกสารหรือหลักฐานทางวิชาการ ที่สามารถสร้างทักษะให้กับคนรุ่นหลัง ในการศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ภูมิหลังอารยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และเรื่องราวต่างๆ ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน เป็นมรดกทางด้านศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าทางการศึกษาของคนรุ่นหลัง เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สำคัญและหาได้ยากยิ่ง

เอกสารโบราณเหล่านี้ หากขาดความเข้าใจในการดูแลรักษาไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการแล้ว ก็จะทำให้เอกสารเหล่านั้นเสื่อมสภาพเร็วกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นการสำรวจ รวบรวม และอนุรักษ์เอกสารโบราณเหล่านี้ จึงถือเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ เพื่อสืบสาน มรดกวัฒนธรรมทางด้านอักษร ภาษา ของชาติที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนให้คงอยู่สืบไป

2. โครงการเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านวิชาการ ในการรวบรวม และ จัดพิมพ์หนังสือ “องค์ความรู้และภูมิปัญญา จากวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้”

องค์ความรู้ที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นและเอกสารโบราณประเภทต่างๆ เช่น หนังสือสมุดไทย หรือที่ภาคใต้เรียกว่า หนังสือบูด และคัมภีร์โบราณ นับเป็นความรู้ที่ขัดแจ้ง เป็นภูมิรู้ของบรรพชนที่ได้บันทึกความรู้ไว้หลากหลายสาขา เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี โหราศาสตร์ ตำราแพทย์แผนไทย องค์ความรู้ใน

สาขาวิชาต่างๆ เหล่านี้คือ ภูมิปัญญาจากอดีตที่มีคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้และเผยแพร่แก่ชนรุ่นหลังสืบไป

หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา ตระหนักดีถึงภารกิจ หน้าที่ ของหน่วยงานหลัก เช่น กรมศิลปากร ซึ่งเป็นหน่วยงานบังคับบัญชาในระดับสูงขึ้นไป มุ่งหวังให้องค์กรก้าวไปสู่การเป็นสถาบันหลักในการสร้างทุนทางปัญญาแก่สังคมในด้านการอนุรักษ์และสร้างสรรค์มรดกศิลปวัฒนธรรม นั้น จำเป็นต้องจัดการความรู้ในองค์กรให้เป็น ระบบ ทั้งความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) สามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์และนำไปสู่การสร้างสรรคนวัตกรรมให้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. โครงการรวบรวมบรรณนิทัศน์หนังสือбудหอสมุดแห่งชาติภาคใต้ (สงขลา นครศรีธรรมราช ตรัง)

เอกสารโบราณเป็นหลักฐานทางวิชาการอันทรงคุณค่ายิ่ง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของคนในชาติ เป็นเครื่องหมายแห่งอารยธรรม แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านอักษรศาสตร์ที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ขึ้นไว้ให้อนุชนรุ่นปัจจุบัน การรวบรวมบรรณนิทัศน์หนังสือбуд หอสมุดแห่งชาติภาคใต้ (สงขลา นครศรีธรรมราช ตรัง) ในครั้งนี้ เป็นผลจากการศึกษา ค้นคว้า รวบรวม เอกสารโบราณประเภทหนังสือ बुด ที่มีให้บริการอยู่ในหน่วยงานหอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯตรัง และหอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าเอกสารโบราณ ได้ใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงและทำให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานวิชาการด้านการอนุรักษ์เอกสาร โบราณ อันเป็นผลให้เกิดความตระหนักรู้ เห็นคุณค่า ความสำคัญในมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนและความร่วมมือระหว่างหอสมุดแห่งชาติในภาคใต้ที่จัดเก็บและดูแลรักษาเอกสารโบราณร่วมกันต่อไป

ภาพที่ 5 ภาพที่ปรากฏในเอกสารโบราณประเภทหนังสือбуд

หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา ตระหนักถึงความสำคัญของการสำรวจ จัดทำ รวบรวม ทรัพยากรสารสนเทศ โดยเฉพาะเอกสารโบราณที่มีอยู่กระจัดกระจาย ตามภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ภาคใต้ ตามภารกิจที่หน่วยงานหลักอย่างสำนักหอสมุดแห่งชาติรับผิดชอบเป็นอย่างดี จึงได้จัดทำโครงการดังกล่าวขึ้นมาเพื่อการศึกษา ค้นคว้า บำรุงรักษา อนุรักษ์และเผยแพร่เอกสารโบราณที่สำรวจพบดังกล่าว เพื่อธำรงไว้ซึ่งทรัพย์สิน มรดก และศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่ายิ่งของชาติ พร้อมตระหนักดีว่าการพิทักษ์รักษามรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่นให้ธำรงอยู่อย่างมีคุณค่าในสภาวะการณ์ปัจจุบันจะสำเร็จมิได้ ถ้าขาดความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น ที่อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงและร่วมดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน การดำเนินงานโครงการเครือข่ายดูแลรักษาเอกสารโบราณในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายหลักในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ชุมชน ท้องถิ่น ได้เกิดจิตสำนึก รัก ห่วงแหน และเห็นคุณค่า ความสำคัญของเอกสารโบราณ เพื่อให้ภูมิปัญญาของบรรพชนที่บันทึกอยู่ในเอกสารโบราณที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้คงอยู่เป็นมรดกของชาติสืบไป

บทสรุป

หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพ การจัดเก็บ รวบรวม และให้บริการ มรดกทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะ

ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจัดกระจายตามภูมิภาคต่างๆ ดังจะเห็นได้จากผลการปฏิบัติงานโครงการต่างๆ ที่หน่วยงานได้ดำเนินการมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยทักษิณได้เน้นย้ำเสมอมาในการจัดทำแผนการปฏิบัติงาน ที่นำเสนอเรื่องราวของภูมิปัญญาบรรพบุรุษด้านศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ ให้ดำรงอยู่ และสืบทอดไปยังรุ่นลูก รุ่นหลาน ได้ร่วมกันอนุรักษ์ อารงไว้ซึ่งทรัพย์สินด้านศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่ายิ่งของชาติ พร้อมตระหนักดีว่า การพิทักษ์รักษามรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น ให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าในสภาวะการณ์ปัจจุบันจะสำเร็จได้ ถ้าขาดความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นที่อาสา เข้ามามีส่วนร่วมในการทำนุบำรุง ร่วมกัน ให้ทุกคนได้เกิดจิตสำนึกรัก ห่วงแหน และเห็นคุณค่า มรดกของชาติให้อยู่กับพวกเรา อย่างยาวนาน

หน่วยงานหอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา เป็นหน่วยงานราชการ อีกหน่วยงานหนึ่งที่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ สืบทอด และเป้าหมายต่อไปในอนาคต คือ การเผยแพร่ข้อมูลเหล่านี้ไปยังสาธารณชน โดยอาศัยหลักวิชาการในเรื่องการจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลที่มีคุณค่าเหล่านั้นออกมา เผยแพร่เป็นเอกสารทางวิชาการต่อไป

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2540). *ที่ระลึกในพิธีเปิดหอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา*.

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *การวัฒนธรรมศึกษา กระบวนการบริหารและการจัดการวัฒนธรรม. (เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อจัดทำแผนการศาสนาและการวัฒนธรรม ฉบับที่๑๑)*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). สืบค้น 12 เมษายน 2559, จาก

<http://www.nlt.go.th>

อรพินท์ ลิ้มสกุล. (2544). *การพัฒนาหอสมุดแห่งชาติสาขา (ผลงานวิชาการหอสมุดแห่งชาติ)*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.